

İKTİSAT

DERGİSİ

SAYI 194 AĞUSTOS 1980

Sosyal Demokrasinin Sınıfsal Tabanı

Toktamış ATEŞ

Sanayide Gelişme ve Türk Bankacılık Sistemi

Aydın DUNDAR

50 TL.

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.
Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez
şube içi video ve film gösterilerinden
başka, aile bütçesine katkıda
bulunmak üzere, alışverişlerde
%10 indirim imkânı da getirdi.
Şimdilik Kulübümüz İstanbul,
Ankara, İzmir, Adana ve
Gaziantep'te faaliyet gösteriyor.
Ayrıca, çocuk dergimiz ve
kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza
seslenmek, onların sorunlarını
duyurmak için,
Garanti Gazetesi'ni
çıkartıyoruz. Şubelerimize
başvuranlar, yurt dışındaki
yakınlarına gazetemizde mesaj
gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki
işçilerimizin çocukları arasında
yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu
açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat
faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve
köylülerimize hizmet sunuyor.
Bu programda, ilk olarak üç elkitabı
yayınliyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili
sorularınızı da uzmanlarımız
cevaplandıracak.

Her şubemizde bulunan
"Yeşil Yoncalı" elemanlarımız,
müşterilerimizin bankacılık ve
özellikle emeklilerin, emeklilikle
ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası,
tüm banka işlemlerinin yanı sıra,
Garanti Çekliyle de hediye seçme
güçlüğünü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıкта
yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

İKTİSAT DERGİSİ

CİLT : XXXII

SAYI : 194

AĞUSTOS 1980

Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ
EĞİTİM ARAŞTIRMA CEMİYETİ YAYIN
ORGANİ

Yazı İşleri : Şeref ÖZGENÇİL
Yazı İşleri Md. : Handan GÖRGÜNAY
Yazı İşleri Md. : Ahmet ÖZKAN

DERGİ YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Akın İLKİN

Doç. Dr. Toktamış ATEŞ

As. Kaya ARDİC

Mustafa AKTAŞ

Bülent YARDIMCI

Fitnat ONGÜN

Sedat SANATKÂR

Eren ABACI

Yayın Kurulu : Nihat BATUR

DERGİ YAZI KURULU

Ç. Dr. Asaf Savaş Akat, Prof. Dr. İsmail Akin, Prof. Dr. Önder Arı, Prof. Dr. Taner Berksoy, Prof. Dr. Esat Çam, Prof. Dr. Nihat Çağlar, Prof. Dr. Demir Demirel, Prof. Dr. Nurettin Ekin, Prof. Dr. İsmail Ergin, Prof. Dr. Şevim Görün, Aslan Başer Kafaoglu, Prof. Dr. İlhan Kazgan, Prof. Dr. Haydar Kazan, Prof. Dr. Metin Kutal, Doç. Dr. Say Kuruc, Prof. Dr. Nazif Kuyucuk

Prof. Dr. Erol Manisalı, Kenan Arı, Alp Orçun, Doç. Dr. İzzettin Akar, Yılmaz Özen, M. Sedat Pirelli

Prof. Dr. Halil Şahilloğlu, Prof. Dr. İsmail Tokgöz, Prof. Dr. Melih Tümer, Prof. Dr. Yüksel Ülken, Prof. Dr. Ben Üstünel, Dr. Fahrettin Yağcı

İçindekiler

GÖRÜŞ

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN 2

SOSYAL DEMOKRASİNİN

SINIFSEL TABANI

Toktamış ATEŞ 4

SANAYİDE GELİŞME VE

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

Aydın DÜNDAR 18

Abone Ücretli Yıllık : 600 - 6 Aylık : 300 TL.
Reklam Tarifesi : Ön kapak içi 4.000 TL. İç sahife tam 2.500 TL. İç sahife yarım 1.250 TL. Arka kapak içi 4.000 TL. Arka kapak 5.000 TL. — İdare Yeri : Cumhuriyet Cad. Ceylan Apt. No. 27/6 Taksim-İST. ☎ : 45 17 52 — P. K. 599 Karaköy/İst. Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılardaki fikirler yazara aittir. Gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın kade edilmez. — Fiyatı 50 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi - ☎ 43 55 72

Görüş

Türk toplumu çok sıkıntılı bir dönem geçirmektedir. Bir yandan iktisadi durum, diğer yandan giderek tırmanan ve sınır tanımayan anarşi ve terör, bu sıkıntıyı dayanılmaz boyutlara ulaştırmaktadır.

Her önlem gibi, Türk ekonomisini kurtarmak ve düzlüğe çıkarmak amacıyla alınan ve uygulamaya konulan 25 ocak önlemlerinin üzerinden dokuz ay geçmiş bulunuyor. Fiyatlar genel seviyesinin artış hızını bir ölçüde geriletmesini olumlu, fakat gerek üretim ve dış-satım alanlarında gerek işçi döviz girişlerinde gerilemeler gözlenmesini olumsuz sonuçlar olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak 25 Ocak önlemlerinin olumlu ve olumsuz sonuçları yanında hala eksik yanlarının varlığı, özellikle enflasyon yükünün âdil paylaşılmasını sağlayacak bir vergi düzenlenmesine gidilmemesi derhal göze çarpmaktadır.

Fakat asıl önemli olan ve önemini arttıracak görülen önümüzdeki ilk altı aylık dönemdir. Bu dönem, Türk toplumu ve Türk ekonomisi için iki büyük tehlikeyi beraberinde getirmektedir ve bu tehlikelerin filizleri maalesef uç vermeğe başlamıştır.

Brinci tehlike, sıkı para politikasında açık biçimde görülen gevşemedir. 25 Ocaktan beri emisyon hacminde düşük artışlar olmasına karşın, son haftalarda bu artışlarda büyük sıçramalar ortaya çıkmıştır. Özellikle bir haftada 24 milyarlık artış, gevşemenin belirgin kanıtıdır. Yakın gelecekte destekleme alımlarının devreye girmesiyle emisyon freninin tamamen çözülmesiyle karşılaşabiliriz.

İkinci tehlike, erken seçim kararı alınırsa, bunun türk toplumuna ve Türk ekonomisine bindireceği maliyettir. Bu maliyet, bir yandan seçim ekonomisinin uygulamaya konulmasıyla kaçınılmaz olumsuz sonuçlar şeklinde belirecek, diğer yandan zaten zaafa uğramış devlet otoritesinin seçim nedeniyle daha da zayıflaması ve böylece anarşi ve terörün artması biçiminde kendini gösterecektir.

Bu durumda yapabileceğimiz tek şey, Türkiye'yi yönetenlerde ve Türk siyasal hayatında etkili olanlarda sağduyunun egemen olmasını dilemektir.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Sosyal Demokrasinin Sınıfsal Tabanı

Toktamış ATEŞ

Sosyal demokrasinin sınıfsal tabanını belirlemeden önce, açıklığa kavuşturulması gereken bir dizi kavram ve incelenmesi gereken tarihsel bir süreç vardır. Ne bu süreci incelemekten söz konusu kavramları açıklayabilmek mümkündür ve ne de bu kavramlar açıklanmadan sosyal demokrasinin sınıfsal tabanını belirleyebilmek mümkün olur.

Biz bu yazımız çerçevesinde; önce feodalizmden kapitalizme geçiş sürecini incelemek, sonra da bu süreç içinde sosyal demokrasiyi oluşturan koşulları ele almayı düşünüyoruz. Yazımızın son bölümünde ise, Türkiye'yi bu perspektif içinde ele alacağız.

I — Toplumların Evrimi Sürecinde Kapitalist Aşamanın Doğuşu :

Kapitalizm aslında kavramdır. Ancak geniş anlamda kullanılırsa ekonomik bir kavram olmanın yanı sıra; siyasal, sosyal ve dahası, kültürel bir düzeni ifade eder.

Kapitalizme gelene dek mal üretimi, temel olarak doğa ve insan emeğine dayanırdı. Ancak feodal toplumun son zamanlarında sermaye yani «kapital», üretim sürecine etkin bir faktör olarak katıldı. Burjuva'nın yada Türkçesi kentsoylunun bu ekonomik düzenine kapitalizm; bunun dayandığı felsefi temele de liberalizm adı verildi. Şimdi bu konuyu biraz açıklamamız gerekir. (1)

Feodal toplum, kapalı ekonomi kurallarının işlediği bir toplumdur. Önceleri «atomize» durumdayken, zaman içinde «merkez otoriteler» güçlenmiş; ancak merkez otoritelerin bu güçlenmesi, derebeylik sistemindeki «serf-feodal bey» ilişkisini fazla değiştirmemişti.

Kıta Avrupası, yeni deniz yollarının bulunmasıyla artan bir icarî ilişkiler içindeydi. İtalyan kentleri ekonomik üstünlüklerini Atlas Okyanusuna açılan liman kentlerine devretmişlerdi. Portekiz, Hollanda, İspan-

ya, Fransa ve İngiltere yeni bir den-
genin nimetlerini toplamaya başla-
mışlardı.

Eski dünyada yada feodal dün-
yada egemenlik tanrı adına kullanılı-
yordu. St. Augustinus'da en açık bir
şekilde biçimlendiği gibi, «Tanrının
kulu olan İmparator, Tanrı buyruğu-
nun körükörüne emrinde» olmak zo-
rundaydı. Bu zorunluluğa uymak, ken-
disine tebası üzerinde «Tanrısıl» bazı
haklar bahşediyordu ki; zaten fazla
gücü olmayan merkez otoritesi bu
«meşrulaştırma» işleminden zararlı
çıkmamış oluyordu. Tanrısıl bu oto-
rite hiç kuşkusuz merkez imparator-
dan derebeyine yansıyor ve Tanrı a-
dına meşrulaştırılmış bu iktidarın son
noktası, feodalizmin ataerkil aile dü-
zenindeki «baba» oluyordu. (2)

Ancak, uluslar zenginleştikçe ve
merkezî imparatorlar güçlendikçe bu
otorite dağılımı kimi yerlerde huzur-
suzluklar yaratmaya başladı. İspan-
ya ve Portekiz dışında kalan ülkeler-

de Kilise'nin ve Papa'nın otoritesinin
sınırları tartışılıyor ve yeni bir otorite
kaynağının gereksinmesi duyuluyor-
du.

Hollandalı bir düşünür, Hügo
Grotius «Tabii Hukuk Doktrini» ye-
niden kotararak, savunmaya başladı.
Buna göre insanların, insan olmak-
tan gelen ve doğuştan kazanılmış o-
lan öylesine hakları vardı ki; hiç bir
güç bunları ondan koparamazdı.

İngiltere meşruti monarşi yolu-
na devam ederek Kıta Avrupasından
manevi olarak koptu. Thomas Hob-
bes, sözleşme teorisini ortaya ata-
rak; siyasal itaatın nedenini tanrısıl
olmaktan kurtarıp insan aklına bağ-
ladı. Gene bir başka İngiliz John
Locke, bu görüşü Grotius'un tabii
hukuk doktrini ile birleştirerek insan-
ların temel hak ve özgürlüklerini or-
taya koydu ve bir devletin, ancak bu
özgürlükleri koruduğu sürece meşru
sayılabileceğini savundu. Bu özgür-
lüklerin başında «mülkiyet özgürlüğü

geliyordu. Feodal düzen hiç kuşkusuz feodal beylerin ve kilisenin mallarının mülkiyetini güvence altına alıyordu, ama ticaretle iyice «palazlanan» burjuvazinin mülkiyetinin hiç bir güvencesi yoktu.

Ancak kentsoylu daha düzenini kurmadan temel eleştiri geldi. J. J. Rousseau, «devletin özgürlükleri koruması yeterli değildir; devlet özgürlüğün ortamını yaratmak zorundadır» savıyla ortaya çıkmıştı.

J. Locke'un fikirleri, ABD Devriminin felsefi temelini oluşturdu. 4 Temmuz 1776 tarihini taşıyan «Bağımsızlık Bildirisinden» aşağıya aldığımız satırlar, sanki John Locke'un kaleminden çıkmış gibidir :

«Şu gerçeklerin apaçık olduğunu kabul ediyoruz: bütün insanlar eşit yaratılmışlardır. Yaratıcıları tarafından bağışlanmış belli ve vazgeçilmez haklara sahiptirler. Yaşamak, özgürlük ve mutluluğa erişmek bu haklar arasındadır. Bu hakları sağlamak üzere, insanlar kendi aralarında, gerçek gücünü yönetilenlerin onanmasından alan hükümetler kurmuşlardır. Eğer hükümet bu amaçlar doğrultusunda yetersiz ve yıkıcı olursa bu hükümeti değiştirmek yada düşürmek.. halkın hakkıdır.»

Fransa mutlakiyetçiliği Amerika kıtasında özgürlüğe asileri desteklerken, Versay sarayında kendi hal-

kını kontrol altında tutabilmek için yabancı lejyonerler besliyordu. Ancak Fransız Devrimi de fazla gecikmedi ve Etats Generaux'nun toplanmasıyla başlayan bir dizi olay, 14 Temmuz 1789'da mutlakiyetçiliğin sembolü olan ve yıkılmaz sanılan Bastille'in yıkılmasıyla doruğuna ulaştı.

Avrupa'nın feodal temellere dayanan mutlak monarşileri İngiltere'nin parlamentosuna yada ABD Bağımsızlık Bildirisine pek aldirmamışlardı ama 16. Louis tutuklanınca, burjuvaların hakimiyeti altına giren Fransa'da kralı kurtarma adına büyük güçler seferber ettiler. İşte bu davranış; bir yandan 16. Louis'nin sonunu hızlandırırken, bir yandan da Fransız ulusculuğunun ve «Jacobenizmin» başlangıcını oluşturuyordu.

Konvansiyon'da Jacobenler, özgürlüğü korumak değil, özgürlük ortamını yaratmak peşindeydiler. Robespierre şöyle yazıyordu :

«Nedir toplumun birinci ereği? İnsanın zamanaşımına uğramıyan haklarını korumak. Bu hakların ilki nedir? Yaşama hakkı!.. Mülkiyet hakkı bu ilk yasaı perçinlemek için konmuş, yada güvence altına alınmıştır. İnsanın malı mülkü varsa, herşeyden önce, yaşaması için vardır. Mülkiyetin hiçbir zaman insanların geçimine engel olamayacağı savı doğru değildir. İnsana gerekli olan

besinler, hayat kadar kutsaldır. Hayatı eürdürmek ve korumak için gerekli ne varsa, bütün toplumun ortak malıdır» (3).

«Devrim Meleği» olarak adlandırılan Saint-Just ise şöyle konuşuyordu Konvansiyon'da :

«Mutlu olmayan bir halkın vatanı yoktur. Hiç bir şeyi sevmez o. Bir cumhuriyet kurmak istiyorsanız eğer, ahlâkını bozan kararsızlık ve yoksulluktan halkı kurtarmaya çalışmanız gerekir. Cumhuriyet istiyorsanız eğer, öyle yapın ki, halk erdemli olma cesaretini bulabilsin kendinde: İnsanda gurur olmadan siyasal erdem olamaz. Geçin sıkıntısı içinde gururu olamaz insanın. Boşuna düzen isteyip duruyorsunuz. İyi yasalarla düzeni yaratmak sizin elinizde.» (4).

Babeuf'un ise şunları yazdığını görüyoruz :

«Parti herkes için yalnız hak eşitliği, yasa eşitliği istemekle kalmaz, herkesin namusu ile rahat yaşamasını, bütün bedensel ihtiyaçlarının ve toplumsal haklarının, yasalara uygun olarak sağlanmasını, herkesin toplum içinde gördüğü iş ölçüsünde haklı bir pay almasını ister» (5).

Jacobenler bu amaçla kesin bir teröre giriştiler. Danton, Marat, Robespierre, Saint-Just ve Babeuf kendi canlarını değil ama devrimi kurtar-

dılar. Ancak bu terörün ardından monarşik bir reaksiyon (Napoleon) ve 1830'larda da ABD'dekine benzer burjuva liberal bir devrim dizisi geldi. Önceleri salt tüccarlardan, avukatlardan, hekimlerden ve benzeri serbest mesleklilerden oluşan kentsoylu artık iktidarı halk adına ele geçirmişti. Ancak bu arada yepyeni bir devrim oluyor ve yeni bir sınıf ortaya çıkıyordu: Sanayi devrimi ve sanayi işçisi, yani proleterya.

II — İşçi Sınıfının Doğuşu ve Örgütlenişi ve 1848 Devrimleri :

İşçi sınıfı temel olarak sanayi devriminin ürünüdür, ancak oluşmaya başlaması çok daha eski senelere dek uzanır. Feodal toplumun çözülmeye başladığı dönemde kentler oluşturma ve büyürken, hiç kuşkusuz herkes ticaretle uğraşmıyordu. Unutmamak gerekir ki; aynı dönemde geleneksel temellere dayanan lonca sistemi de çözülüyor ve toplumda «emeğini ücret karşılığında satan» yeni bir sınıf doğuyordu. Bu sınıf, sanayinin gelişmesiyle doğru orantılı olarak gelişti ve büyüdü.

Burjuvazi mutlak monarşiyi karşı çıkarken işçilerden de destek görmüş, dahası; mutlak monarşinin «Tanrı egemenliği» kavramına ve felsefesine karşı «halk egemenliği» kavramıyla çıkmıştı. İşte işçi sınıfı egemen olduğu varsıyalan bu «halk» için-

de önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştı.

İşçi sınıfının ilk önemli örgütü biraz önce de değindiğimiz Babeuf tarafından oluşturuldu. Babeuf, Robespierre'in idamından sonra çeşitli eylemlere girişmişti. «Eşitler» yada «İleri Demokratlar» adı verilen örgütüyle direktuar yönetimini devirmek üzere bir darbe hazırlamışken aralarından birinin elevermesiyle yakalandı ve 1797'de henüz otuzyedi yaşındayken idam edildi. Bir başka yazısında Babeuf şöyle diyordu :

«Biz kendi kendimize hiç birşey yapamaz mıyız, başımızda her zaman yöneticiler bulunmalıymış! Böylesine pısrık bir inanç uzak olsun bizden. Yöneticiler yalnız yönetici kalmak için devrim yaparlar. Bizse, gerçek demokrasi yoluyla, halkın mutluluğunu sağlamak için devrim yapmak istiyoruz.. Biz ekmek için, rahatlık için, özgürlük için savaşıyoruz.» (6).

Ancak Babeuf ve onun gibi düşünenler için 1830 Devrimleri acı bir sonuç oldu. Kapitalizm toplumdaki gücünü ilk kez önemli ölçüde perçinlemişti. Aslında eğer olanaklar elverseydi belki kapitalist demokrasi de birşeyler yapabilecekti. Ancak bir çığ gibi büyüyen işçi sınıfının haklı ve kaçınılmaz istekleri 1848 Devrimlerine yol açtı.

Salt bir siyasal demokrasi kurmak amacını gütmeyen aynı zamanda sosyal demokrasiyi kurmayı amaçlayan 1848 Devrimi, Kıta Avrupasındaki gerçek sosyal hareketin başlangıç noktası olarak alınabilir. Ancak 1848 sosyalistleri insancıl ve idealist görüşlerle davranıyorlardı (7). Unutmamak gerekir ki; aynı dönemde komünist manifesto da kaleme alınmıştı.

Aslında işçi hareketi Fransa'dan önce İngiltere'de örgütlenmeye başlamıştı. Robert Owen 1833'de «Büyük Meslek Birliği»ni kurmuş ve Londra'da yapılan bir kongreyle bu birlik, tüm işçi gruplarının örgütü şekline dönüştürülmüştü. Kavgalarının ana amacı iş gününü sekiz saate indirmek ve bir dizi sosyal haklar sağlamak idi. Ancak patronlar bu isteklere, birlik üyesi işçileri işten çıkarmakla karşılık verdiler. Çatışma başarısız bir genel grev denemesine yol açtı. Ancak sonunda parlamentonun duruma elkoymasıyla işçiler yararına bazı düzenlemeler yapılması mümkün oldu.

Fransa'da ise Louis Blanc ve Proudhon'un fikirleri yeni bir devrimin öncüleri oldular. Ekonomik sıkıntılar liberalleri gene sanayi işçisinin yanında yer almaya zorlamışlardı. 21 Şubat 1848'de liberaller, radikaller ve sosyalistlerin ortaklaşa yapacakları bir seçim toplantısının yasaklanması, ayaklanmanın başlama-

sın neden oldu ve Louis Philippe 24 Şubat 1848'de Paris'ten kaçtı. Yeni den cumhuriyeti ilân edildi ve yedi üyeden oluşan bir geçici hükümet kuruldu. Bu arada Paris Belediyesinde de aralarında Louis Blanc'ın bulunduğu dört kişilik ayrı bir hükümet kurulmuştu. Bu iki «hükümet» bir süre birlikte çalıştılsa da 23 Nisan 1848'de yapılan seçimleri kaybeden sosyalistler elendiler. Yapılan devrim, sonuç olarak gene liberallere yaramıştı. Ancak sanayi işçileri de ne denli güçlü olduklarını göstermişler ve yaşama düzeylerini yükselten bir dizi kararlar alınmasını sağlamışlardır. Bu konudaki temel prensipler 1848 Anayasasına konulmuştur.

Gerçekten 4 Kasım 1848 Anayasasının giriş bölümünde, toplumun yarar ve yüklerinin eşit bir şekilde paylaştırılacağı yazılmaktaydı ki; bu, ileri bir adım idi (8). Aynı giriş bölümünde Cumhuriyet; yurttaşların kişiliğini, ailesini, dinini, malını, işini korumak ve onlara gerekli eğitimi sağlamakla görevlendiriliyordu. Doğal koşulların ve özgürlüklerin devletçe korunmasının kişileri mutlu etmeye yeteceği konusundaki inanç artık kaybolmuştu. Devletin artık özgürlüklerin gerçekleştirilmesi konusunda, daha doğrusu özgürlük ortamının kurulması konusunda görevleri olacağına inanılıyordu. Bu inanç, günümüz «Sosyal Devlet» anlayışının ilk aşamasıdır. Ancak bütün bunlara karşılık 1848 Anayasası cumhuriye-

tin temelini «mülkiyete» dayandırmaktadır ki; bu anlayış 1870 Paris Komün'üne dek kesintisiz bir şekilde sürecektir.

III — 1848 Sonrası Avrupa'sına Genel Bir Bakış

1848 senesini izleyen senelerde bir yandan liberal partiler güçlenir ve gelişirken, öte yandan da sanayi işçileri hem sayıca, hem de toplum içindeki orankarı olarak büyük bir artış içindeydiler. Eski tarım toplumları tam birer «endüstri toplumu» şekline dönüşmekteydiler (8).

1850'den 1880'e demiryolculuk, gemicilik ve endüstride kullanılan mekanik güç Avrupa'da (beygir gücü olarak) 2,240,000 hp'den 22,000,000 hp'ye yükselmişti. Aynı senelerde bu oran ABD'de 1,680,000 hp'den, 14,400,000 hp'ye yükselmişti. Aynı dönemde ham demir üretimi İngiltere'de 2,250,000 tondan 7,780,000 tona; Fransa'da 570,000 tondan, 1,730,000 tona; Almanya'da 402,000 tondan, 2,790,000 tona ve ABD'de 560,000 tondan 3,840,000 tona yükselmişti.

Aynı dönemin yıllık ortalama çelik üretimi on kat artmış, dünya kömür üretimi 81,400,000 tondan 340,000,000 tona yükselmişti. Bu arada kuşkusuz nüfusta da bir «patlama» olmuş ve 1780'de 110,000,000 olan Avrupa'nın nüfusu 1884 de 315,000,000'a fırlamıştı.

O günlerde sosyalizmle sosyal demokrasi arasında bir ayırım yapmanın olanağı yoktu. Kapitalist toplumun yapısını, kurum ve inançlarını işçi sınıfı yararına değiştirmek isteyen tüm görüşler, «sosyal demokrat» olarak adlandırılabilirdi. İster işçi ligi, ister işçi cemiyeti, ister emekçi partisi olarak adlandırılın, Jacobenizmin demokrasi anlayışını geliştirmeye çabalayan tüm görüşler «sosyal demokrat» idi. Zira ondokuzuncu yüzyılda tutucu yada sağcı olmak, monarşiden yana olmak demektir; solcu olmak ise, liberal yada sosyal demokrat olmak demektir. Ancak günümüzde liberaller gitgide sosyal bir nitelik kazanırken; sosyal demokratlar mülkiyet ve ekonominin devlet tekelinde bulunması konusundaki düşüncelerini önemli ölçüde yumuşatmışlardır. Dahası, günümüzde sosyal demokrat adını taşıyan pekçok Batılı parti, kapitalizmin en koyu savunucusu kesilmiş durumdadır.

Günümüzdeki duruma biraz sonra değinmek üzere şimdiden şunu belirtmemiz gerekir ki; sosyalizmle sosyal demokrasi arasındaki ayırım, her türlü isim karışıklıkları bir yana yirminci asrın başlarında kristalleşme yoluna girmiştir. Zira hem Birinci Enternasyonal'de (1864-1876), hem de İkinci Enternasyonal'de (1889-1914) yapılan tüm toplantılarda, sol düşüncenin tüm farklı anlayışları temsil edilmiş ve bir karar birliğine ve ortak bir anlayışa varılamamıştır. Da-

ha sonra Üçüncü Enternasyonal, Sovyetler Birliğinin öncülüğünde sosyalist devrim tezini benimsemiştir. Buna karşılık Sosyalist Enternasyonal 1951'de oluşturulmuştur.

Aslında sosyal demokrasi ilk izlerini 1848 Anayasasında gördüğümüz «Sosyal Devlet» anlayışının kesin bir biçimde şekillendiği devletin özlemi ve bunu yaratmanın çabası içindedir. Sosyal demokrasi burjuva özgürlükçü devlet anlayışının ortaya koyduğu temel hak ve özgürlükleri reddetmez, tam aksine devleti bunların sağlanmasıyla görevli kılar. Liberal demokrasinin sağladığı yada sağladığı varsayılan özgürlükler, sosyal demokraside bir hak olmaktan da ileriye gitmekte, devletin koşullarını sağlamaya zorunlu olduğu talepler şekline dönüşmektedir (9).

Sosyal demokrasi devletin ödevlerini arttırdığı gibi, halkın ödevlerini de arttırmaktadır. Burada, siyasetin kapsamı genişletilmektedir. Devletin tek görevi, aslında var olan özgürlükleri korumak değil; var olması gereken özgürlüklerin gelişmesinin mümkün olabileceği ortamı hazırlamak ve bu özgürlüklerin gelişmesini engelleyen unsurları saf dışı etmektir. Servetin belirli elleerde toplanması, farklı gelir grupları arasındaki dengesizlikler, fırsat eşitliğinin yokluğu ve işsizlik; sosyal demokrasinin ortadan kaldırması gereken ilk hedefleri olmaktadır.

Bu konulara kısaca da olsa yeniden dönmek üzere, şimdi tarihsel süreç içinde sosyal demokrasinin gelişimini inceleyelim.

Sosyal demokrasinin gelişiminin başlangıcı üç aşamada incelenebilir: (10). Birinci aşamada Fabianlar, ikinci aşamada Alman sosyal demokratları ve üçüncü aşamada J. Jaures.

Fabianlardan önce İngiliz Sendikalizmi yada sosyal demokrasisi duygusal ve amatör bir ihtilâlcî görünümlü içinde idi. Kökeni onyedinci asır radikalizmine ve Robert Owen'e uzanıyordu. Fabianlar bu ismi Anibal'i oyalama ve yıpratma savaşlarıyla yenen Romalı general Fabius'tan almışlardır (11). Günümüzde çok bünye değişiklikleri göstermesine rağmen İngiliz İşçi Partisinin kuruluşu da Fabianlara dek uzatılabilir. Ancak bu konuyu biraz sonra tekrar ele alacağız.

Fabianlara göre sosyal çatışma işçi-işveren arasında değil, tüm toplumla mülkiyeti elinde bulunduran azınlık arasındadır. Ekonomik alandaki tüm değerler işçi sınıfı tarafından yaratılmamakta, bunlar toplumun doğal gelişiminin bir sonucu olarak yaratılmış olmaktadır. Toplumun doğal gelişmesinin sonucu olarak yaratılan değerler topluma geri verilmelidir. Bunların programlarına göre, sosyalizme halkın eğitilmesi yo-

luyla ve kamulaştırma için en uygun görünen endüstri dallarından başlanarak (su, gaz ,elektrik vb.) devlet faaliyetlerinin yavaş yavaş artırılması ve yayılmasıyla ulaşılabacaktır.

Günümüz sosyal demokrasisine olan önemli etkileri açısından Alman sosyal demokratlarını biraz sonra daha genişliğine ele almak üzere, kısaca J. Jaures üzerinde de durmak isteriz.

J. Jaures'in Marks'da en fazla karşı çıktığı görüş, artan sefaletin ihtilâl zamanını yakınlaştırmasıyla ilgili olan görüşüdür. Jaures Marks'ın bu fikrine karşı çıkarken; sefaletin ihtilâl ortamına yol açmayacağını savunuyordu. Zira ona göre sefalet, işçilerin gerekli eğitim ve bilinçlenmeden yoksun kalmalarına neden olurdu. Ayrıca Jaures'e göre Marks'ın ihtilâl görüşü de büyük bir tehlikeyi içermekteydi. Eninde sonunda ihtilâl olacağı inancı, işçileri sosyal bir tembelliğe itebilirdi. Oysaki Jaures'e göre işçiler liberallerle işbirliği yaparak, hem gündelik yaşantılarını düzeltebilirler, hem de kendilerini eğitebilirlerdi. Bunları yapmanın en emin ve gerçekçi yolu, parlamantarizmin kurallarını benimsemektir.

Alman sosyal demokrasisinin başlangıcı 1863'de kurulan «Genel Alman İşçileri Birliği»ne dek uzatılabilir. Bu birlik, Lassale'ın «Emekçilerin Programı»nı benimsemişti.

1869'da A. Bebel tarafından «Sosyal Demokrat İşçi Partisi» kuruldu. Bu parti Marks'ın fikirlerinin çok etkisi altında idi ve lideri A. Bebel Marks'ın yakını idi.

Bu iki örgüt 1875'de Gotha kentinde birleşerek günümüze dek yaşamış olan «Alman Sosyal Demokrat Partisini (SPD)» oluşturdular. Ancak kuruluş bildirisi fazla «Lassalle'ci» bir havada idi.

Marks bu birleşmeye çok sert bir şekilde karşı çıktı (12). Program taslağını okuduktan sonra ve daha program onaylanmadan, «Alman İşçi Partisi Programına Kenar Notlar» adıyla eleştirilerini topladı ve her iki örgütün yöneticilerine bunu yolladı. Daha sonra Engels bu «Kenar Notlarını» «Gotha Programının Eleştirisi» adıyla yayınlıyacaktır (1890'da).

«Kenar Notlarında» Marks özellikle «Ücretin Tunç Kanunu»nu, toprak sahiplerine dokunulmamasını eleştirmiş ve işçi sınıfının ulusal düzeyde örgütlenmesiyle, devlete karşı yapılacak talepler konusunda belirsizlik olduğunu ileri sürmüştür.

1891'de Erfurt'ta yapılan kongre bu eleştirileri de göz önüne alarak bazı değişiklikler yapar ve A. Bebel parti içinde hakim duruma geçerken; Eduard Bernstein'in kişiliğinde yeni bir muhalefet ortaya çıkmıştır. Bernstein'in temsil ettiği bu revizyonizm

A. Bebel'in tüm karşı çabalarına karşın SPD içinde güçlenecek ve hakim fikir durumuna girecektir.

1899 Hannover Parti Kongresinde A. Bebel şöyle diyordu :

«Parti şimdiye dek olduğu gibi sınıf mücadelesi tabanı üzerindedir. Buna göre işçi sınıfının kurtuluşu ancak onun eseri olabilir. Böylece parti, üretim araçlarının toplumsallaştırılması ve sosyalist üretim ve mübadele biçimlerinin kabulü yoluyla herkesin refahını en yüksek aşamada gerçekleştirmek için siyasî iktidarı ele geçirmeyi işçi sınıfının tarihi görevi olarak görmektedir. Parti bu hedefe ulaşmak için temel görüşleri ile uyuşan ve başarı vadeden her araçtan yararlanır.

... Partinin ilkelerini ve temel isteklerini, bunun yanı sıra taktiklerini ve adını değiştirmesi, yani sosyal demokrat bir parti halinden demokratik sosyalist reform partisi haline geçmesi için ortada hiçbir sebep (yoktur)» (13).

Bernstein'in görüşleri; proleteryanın ihtilâl yolunu bırakarak burjuva liberal demokrasinin kurallarını kabul etmesi ve uzun dönemli reformlar sonucu sömürünün ortadan kaldırılması, olarak özetlenebilir.

Bir yazısında Bernstein şöyle diyordu :

«... Sosyal demokrasi toplumu dağıtmak ve üyelerinin bütünü proleter yapmak değil, işçileri proleter düzeyden, yurttaş (Bürger) düzeyine yükselterek yurttaş sınıfını yahut yurttaşlığı genelleştirmek ister. Halkçı bir toplumu proleter yapmak değil, kapitalist bir toplum yerine sosyalist bir toplum düzeni yerleştirmek ister.

... Sosyalizm herhangi bir türden yeni bağlılık yaratmak istememektedir. Birey özgür olacaktır ama, anarşistlerin hayal ettikleri gibi metafizik anlamda; yani kamuya karşı her türlü ödevde bağısız değil, fakat hareketinde ve meslek seçiminde her türlü ekonomik baskı karşısında özgür olacaktır. Herkes için böyle bir özgürlük ancak örgütlenmenin aracılığıyla olabilir. Bu anlamda sosyalizme örgütlenmeli liberalizm de denilebilir, çünkü sosyalizmin istediği, ısrarla istediği örgütler iyice incelenirse görülür ki, onları dıştan görünüşleri bakımından benzeri ferodal kurumlardan herşeyden önce ayıran, liberalizmdir, yani demokratik yasası, herkese açıklığıdır.

... Sosyal demokrasi herkesi aynı ölçüde tehdit etmediği gibi, kimseyi de kişi olarak tehdit etmez ve kendisi proleter olmayan dünyaya karşı zor kullanan devrimin hiçbir zaman hasretini çekmemektedir.

... Gerçek bir demokrasinin kurulması önümüzdeki en ivedi, en

esaslı ödevdir, bundan eminim. Bu on yıllık sosyalistçe savaşımızın bize vermiş olduğu derstir. Sosyalizm mümkün olmadan önce bir demokralar ulusu kurmalıyız» (14).

Almanya'da sosyal demokrasi gelişirken, yirminci asrın başlarında İngiltere'de yeni bir ideal ortaya atıldı: Demokratik Sosyalizm. Demokratik sosyalizm aslında İngiltere'de Robert Owen'le başlayan bir birikimin İngiliz İşçi Partisi olarak örgütlenmesidir. Bu görüşün en önemli düşünürü R. H. Tawney «Kazanılan Toplum» adlı eserinde her türlü şiddet ve ihtilâl düşüncesinden uzak olarak siyasal özgürlükle ekonomik eşitliği bağdaştırmaya çabalamaktadır (15).

1958'de İşçi Partisi içindeki bir grup tarafından ortaya atılan «Demokratik Sosyalist Prensipler» günümüz İngiliz İşçi Partisinin bünyesini en gerçekçi bir şekilde ortaya koyar niteliktedirler :

«Bugün cemiyetimiz aralarında uçurum bulunan iki sınıfa bölünmüş değildir.. İşçi Partisi artık eski anlamıyla bir sınıf partisi değil, çeşitli ilgi gruplarının katılabilceği 'ulusal bir partidir'!

... Pekçok ülkelerin demokratik siyasal hayatlarında üç ana reform hareketi vardır. Bunlardan birincisine göre; mevcut düzeni koruma arzusu hakimdir. Bazı reformlar gereklidir

ancak bunlar ayrıcalıkların siyasal etkinliklerini sürdürmek amacıyla verilen haklardır.

İkincisine göre reformlar sosyal çatışmayı, sınıf çatışmasını durdurmak için gereklidir.

Üçüncü grup, sosyalistler tarafından öngörülen reformlardır. Burada, bir sistem değişikliği söz konusudur. Onlara göre siyasal eylem ayrıcalıksız sınıfların (işçiler, köylüler gibi) örgütlenmesiyle gerçekleşir.

Bu üçüncü tür eylemler hemen dünyanın tüm ülkelerinde bulunur, ama adı sosyalist olur ya da olmaz. Ama, amaç birliğimiz sürdüğü sürece bunlar bizim yandaşlarımızdır» (16).

Aslında iki dünya savaşı arasındaki dönemde totaliterizmin ağır bastığı Avrupa'da sosyal demokrat yada Komüntern'e bağlı olmayan sosyalist partilerin uluslararası bir örgütü yoktu. Anvers'te 1947 senesinde böylesi bir uluslararası örgütlenme için ilk adım atılmış ve «Sosyalist Enternasyonal Konferans Komitesi» (COMISCO) kurulmuştur. Bu örgüt çeşitli toplantılarla Batı ülkelerindeki sosyal demokrat partileri bünyesinde toplama-yı başarmıştır.

Sosyalist Enternasyonal Üçüncü Enternasyonal reddetmekte ve bir noktada Birinci ve İkinci Enternasyonallerin devamı olduğunu savun-

maktadır. 1951 senesinde yapılan ve ilk kongresi sayılabilecek Frankfurt Kongresinde yayınlanan «Bildiri», Sosyalist Enternasyonalin ana çizgilerini belirler (17). Buna göre demokratik sosyalizm sınıfları ve sınıf mücadelesini kabul etmekle birlikte mücadele yöntemi olarak ihtilali reddeder ve bu mücadelenin parlamenter yolla yapılması gerektiğini savunur. Ancak hiç kuşku yok ki, parlamenter yol açık olduğu sürece bu yöntem savunulabilir. Demokratik sosyalizm bu arada proleterya diktatörlüğünü de reddetmekte, iktidara geldiği yoldan iktidarı bırakmayı peşinen kabul etmektedir. Gene demokratik sosyalizme göre sosyalizm, komünizme giden bir araç değil, doğrudan doğruya bir amaçtır.

IV — Türkiye'de Sosyal Demokrat Hareket ve CHP :

Sosyal demokrasinin oluşabilmesi için herşeyden önce toplumun endüstrileşme sürecine girmesi ve burjuva liberal özgürlüklerin tam anlamıyla kazanılmış olması gerekir. Bu, aynı zamanda toplumda siyasal bilinçlenmenin ve örgütlenmenin varlığı anlamına gelir.

Türk toplumu, ayrıntılarını bir başka yazımızda ele alacağımız bir dizi nedenden ötürü «Sanayi Devrimi»nin dışında kalmış ve toplumdaki siyasal örgütlenme gerçekleştirememiştir.

Antiemperyalist ilk savaşının utkusunun onurunu taşıyan Mustafa Kemal, emperyalizme karşı savaş konusunda etrafında toparlayabildiği halkı, kendi kendini yönetme konusunda yeterli bir düzeye getirememiş ve monarşinin yıkılmasıyla kurulan genç cumhuriyet, sonunda bürokrat bir devlet olmaktan öteye geçememiştir.

1950 DP hareketi, tipik bir burjuva-liberal halk hareketidir. Batı'da da pek çok örneklerini gördüğümüz gibi; burjuvazi halk adına iktidarı ele geçirmiştir. Ancak Batı'da bu tip gelişmeler genellikle sosyal demokrat yada sosyalist nitelikte reaksiyonlar yada gelişimler doğururken, Türkiye'de bürokratik bir reaksiyon oluşmuş ve 27 Mayıs 1960'da bürokrasi iktidarı tekrar ele geçirmiştir.

Kısa süren 27 Mayıs Kurucu Meclis döneminden tekrar çok partili hayata geçildiği zaman, artık Türkiye farklı bir ülke görünümündedir. Toplum, özellikle 1950-1960 arasındaki dönemin etkisiyle hızla «siyasallaşmıştır». Siyasal bilinçlenmedeki gelişmenin yanı sıra; özgürlükçü bir sosyal devlet modeli göz önüne alınarak yapılan 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlük ortamı içinde, hızlı bir örgütlenme başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisinin «Ortanın Solu» sloganını bu ortam içinde atması yada atmak zorunda kalması nedensiz değildir.

CHP geleneksel olarak bürokrasinin partisi durumundaydı ve gene geleneksel olarak «Devlete Sahip Çıkma» Cumhuriyet Halk Partisinin en duyarlı noktalarından birisiydi. Özellikle İsmet İnönüde en aşırı bir şekilde görülen bu duygu, önemli bir sorunla karşılaşmıştı. Zira İnönü'nün, bir zamanlar «Devleti soydurmayacağım» diye çırpındığı kimi burjuvalar devleti soymaktan da öte, devleti ele geçirmişlerdi. Buna karşılık İnönü'nün bir tür güvence gibi görebileceği devlet görevlileri (memurlar, özellikle öğretmenler ve subaylar) ve gençler hızla sola kaymakta ve yeni kurulan sosyalist örgütler güçlenmekteydi. İşte, ortanın solu sloganı bu gelişmelerin ürünüdür.

Ancak bu slogan atıldığı zaman, hiçbir sınıf temeline dayanmayan, ilkesiz bir slogan olduğu için; bir noktada «havada kaldı» ve «ütopik» olmaktan ileri gidemedi. Ancak 12 Mart'ın acı deneyleri yaşandıktan ve CHP'de yönetim Bülent Ecevit'e geçtikten sonra «ortanın solu» ilkeleri ve oturtulmak istenen taban konusunda çalışmalar yapılmaya başlandı. Gene aynı dönemde kaçınılmaz olarak bu konuda çatışmalar da başladı.

CHP'nin bünyesi göz önüne alındığı zaman bu tür gelişmelerin kısa sürede bir sonuca ulaşamayacağı açıktır. CHP her şeyden önce büyük bir kitle partisidir ve her zaman için

iktidar alternatifidir. Bu bakımdan kimi güçler, sosyal demokrasiyi benimsemeseler de, benimsemeseler de CHP içinde kalmak zorundadırlar. Burada önemli olan CHP merkezinin kendi solunda ya da sağında sayılabilecek güçlerle nasıl bir ilişki içine gireceğidir. 1973 sonralarında kendi solundaki gruplarla daha yumuşak ilişkiler içinde olan CHP'nin 1977'yi izleyen yıllarda bu gruplarla olan ilişkisinin gitgide sertleştiği gözlenmektedir. Bu tutumun ardında yatan en-

dişelerin başında memleketimizdeki egemen sınıfların ve katmanların desteğini yitirmeme arzusunun yattığına kuşku yoktur. Ancak CHP'nin kazanmak istedikleriyle yitirme olasılığı olanlar arasında ciddi bir hesap yapma zorunluluğu vardır.

Herhangi bir sınıf temeli ya da evrensel bir kuramı olmayan Türkiye Sosyal Demokrasisi en azından iktidar konusunda «pragmatik» ve «akılcı» olmalıdır.

(1) Bu konuda genel bir kaynak olarak bkz. «Die Grundlegung der moderner Welt» (Fischer Weltgeschichte Band 12) Herausgegeben und verfasst von Ruggiero Romano und Alberto Tenenti Fischer Taschenbuch Verlag; Frankfurt 1973.

(2) Bkz. Jonas, Friedrich; Geschichte der Soziologie, Aufklärung, Liberalismus, Idealismus mit Quellentexten) Rowohlt Taschenbuch Verlag; Hamburg 1974.

(3) Robespierre; Devrimin Bağrından Çev. : Vedat Günyol, Çan Yayınları; İstanbul, 1975.

(4) Saint-Just; Devrimle Gelen Çev. : Vedat Günyol, Çan Yayınları, İstanbul, 1977.

(5) G. Babeuf; Devrim Yazıları Çev. : V. Günyol, S. Eyüboğlu, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1974.

(6) Bkz. aynı eser s. 95.

(7) Bkz. Bahri Savcı; «İnsan Hakları (Kanunilik Yoluyla Korunması)» SBF Yayınları, Ankara, 1953, s. 41.

(8) Max Beer; Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi» Çev. : Galip Üstün, İstanbul, 1965, s. 23-524.

(9) Bkz. Georg Burdeau; Demokrasi (Sentetik Deneme) Çev. : Bülent Nuri Esen, A. Ü. Hukuk Fakültesi Yay. Ankara, 1964, s. 34-36.

(10) John Bowle; Politics and Opinion in 19. Century London, 1954, s. 414-445.

(11) Bülent Daver; Çağdaş Siyasal Doktrinler Doğan Yayınları; Ankara, 1969.

(12) Bu konularda temel bir kaynak olarak bkz. Karl Marks-Friedrich Engels; Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi Çev. : M. Kabagil, Sol Yayınları; Ankara, 1969.

(13) A. Bebel; Teoride ve Pratikte Politika, Çev. : Arif Gelen, Anadolu Yayınları; Ankara, 1969, s. 79-105.

(14) Batıda Siyasal Düşünceler Tari-

hi III, Derleyen: Mete Tuncay, SBF Yayınları, Ankara, 1969, s. 187-205.

(15) Bkz. W. Ebenstein; Modern Political Thought New York, 1966, s. 581 vd.

(16) Bu metnin tamamı için bkz. Carl Cohen; Communism, Fascism, Democrach New York, 1966, s. 616-631.

(17) Bu konuda özlü bilgi için bkz. Tarık Zafer Tunaya; Siyasî Müesseseler ve Anaasa Hukuku İstanbul, 1969, s. 846-848.

Sanayide Gelişme ve Türk Bankacılık Sistemi

Aydın DÜNDAR

Sanayi sektörünün Türk Milli Geliri içindeki payının arttırılması, hedefine dönük hazırlanan, kalkınma plânlarının uygulama sonuçlarına göre, son 15 yıldaki GSMH artış ortalaması üzerinde sanayide büyüme temin edilmiştir. GSMH artış ortalaması 6,6'dır. Sanayide bu rakam 9,7, hizmetlerde 7,6 ve tarımda 3,5 olmuştur. (TÜSİAD yayınları)

Bilindiği gibi sanayi sektörü çok sayıda faktörün bir fonksiyonu olarak değişim göstermektedir. Yani, sınai katma değer, birden fazla sektörün bir birleşkesidir. Ancak, büyüme ile faktörler arasındaki ilişki katsayısını matematik olarak hesaplamaya olanak yoktur. Çünkü ekonomik olaylarda, sonucu doğuran sebeplerin birbirlerinden soyutlanması olanaksızdır. Ancak, tüm şartların veri olduğu varsayımı ile bir tek konuda, sebep-sonuç ilişkisi araştırılabilir ve bazı sonuçlara varılabilir.

Sanayide katma değer artışını

etkileyen bazı faktörleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz :

- İthal girdi kullanan sanayiler için sağlanan döviz olanakları,
- Firma dışında tedariklenen hammaddenin bolluğu ve ara malı üreten sanayilerin etkenliği (produktivitesi),
- Enerji durumu. Bolluğu ve maliyeti.
- Hükümetlerin sanayiye verdikleri önem. Teşvik önlemlerinin yeterliliği.
- İhracat olanakları, vergi iade oranları.
- İç talep düzeyi, pazar olanakları.
- Emegin etkinliği, kalifiye eleman sorunu.
- Üst düzeyde yönetici durumu, üniversite-iş ilişkileri.

- Özel ve kamuya ait sınıai amaçlı dernek, oda, kurum ve araştırma birimlerinin etkinliği.
- Uygulanan vergi politikası. Vergilerin hangi ölçüde tekrar sınıai yatırımlara dönüştüğü.
- Enflasyon hızı, likidite olanakları, bankacılık, sermaye birikimi ve kredi olanakları.
- Teknoloji (seçilen üretim metodu)
- Hükümetlerin izledikleri fiyat politikası, ekonomik model anlayışları.
- Ücretler, toplu sözleşmeler.
- Diğer faktörler.

Bunca faktörün tek tek etkileme durumu şu anda konumuz dışındadır. Ancak sayılanların tek tek veya müştereken karşılıklı ilişkiler içinde

olduğu, yani sebep-sonuç devresinde karşılıklı yer aldıkları da bilinmektedir. Şüphesiz bunca faktörün arasında, bankacılık sistemi, finansman ayrı bir önem kazanmaktadır.

GELİŞME FAKTÖRÜ OLARAK BANKACILIK SİSTEMİ

Sanayideki gelişmede bankacılık sistemini kuruluş ve işleyiş perodlarında ayrı ayrı görmekteyiz. Proje finansmanı ve işletme sermayesi finansmanında bankalar çok ciddi bir görev yüklenmişlerdir.

Mesele öncelikle yatırım veya proje finansmanı noktasından ele alındığında ülkemizde durumun pek parlak olmadığı görülmektedir. Doğal olarak sanayide gelişmeyi mümkün kılacak yatırım projelerinin normal finansman yolunun ön kaynak ve sermaye piyasalarından elde edilecek kaynaklar, krediler olması gerekir. Ancak, yıllardır çok sözü edilmesine rağmen ülkede sermaye piyasa-

şı tanzim edilememiş, bu konudaki tüm girişimler çeşitli grupların, inanılır söylentilere göre bankaların engellemesine maruz kalmıştır. Mütешеbbis için proje bazında finansman kaynağı bulmak oldukça zordur. Hisse senetlerini satabileceği sermaye piyasası yoktur. Tahvil ihracı ise hem ağır şartlar isteyen, zaman açısından özkaynak ödemelerinin sonunu bekleyen ve hemde satışında birçok zorlukları ve ağır mali kayıpları beraberinde getiren bir yoldur.

Bugün, mütешеbbis için projesinin finansmanı tek imkânla limitlidir. Teşvik Belgesi olarak bu belge ile Sınai Kalkınma Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası gibi çok dar iki kaynağa başvurmak. Bu iki kuruluş dışında orta ve uzun vadeli, düşük faizli kaynak bulmak hemen hemen imkânsızdır. Kamu kesimi yatırım finansmanı ise hazine ve Devlet Yatırım Bankası tarafında yapılmaktadır. Sanayi gelişmede en önemli fonksiyonu yüklenen alt apı yatırımları ile temel mallar üretimine dönük projeler kamu kaynaklarından direkt olarak finanse edilmekte, zaman zaman da işletme açıkları ile birlikte açık finansmana dayandırılarak enflâsyonun en belirgin kaynağını teşkil etmektedirler. Mevcut bankacılık sisteminin kamuya kredi açtığını düşünmüyoruz bile. Tersine kamu kaynakları mevcut bankacılık sisteminde tartışmalı paylaşımlara konu olmaktadır. Bu nedenle, kamu kesimi-

ne ait yatırım-finance konularını inceleme dışında tutmak zaman kazancı yaratacaktır. Ancak, tüm altyapısı ile demir-çelik, enerji, petrokimya, gübre gibi geri dönüş katsayıları düşük temel mallar üretiminin finans gereksinmesinin mevcut bankacılık sistemi dışında kalmasının sistemin işini çok kolaylaştırdığına işaret etmek de gerekir.

Yatırım yapan özel, mütешеbbis için bankacılık sistemimiz hiç de cesaret verici değildir. Proje değerlendirme kriterlerinde öncelik geri ödeme veya emniyet faktörüne dayandırılmakta, sonuçta sanayide gelişmeyi hızlandırdığı çok şüpheli fakat kısa vadede spekülâtif kazançlarla takviyeli projeler kolay finans kaynaklarına kavuşmaktadır. Bir bankayı, kendi gruplarına alabilmiş holdingler ise, bankalar yasasının tanıdığı olanakları sonuna kadar kullanarak yönetim veya pay ekseriyetine sahip oldukları şirketleri sonuna kadar desteklemektedirler. Bu açıkça haksız bir rekabeti yaratmaktadır. Zira halen ülkemizde banka kurabilmek serbest değildir. Sanayi gelişmede selektif yatırım önceliklerinin doğru tayin edilerek teşvik belgesi verildiğini farzetsek bile yatırımların finansmanı açısından durum ümit kırıcıdır. İki yıl önce yapılmış bir araştırmaya göre teşvik belgesine bağlanmış projelerdeki başarı grafiği şöyledir.

1968-1977 sonu itibariyle Teşvik Belgesi verilen 4235 adet yatırım projesinde 713'ü Bakanlık tarafından iptal edilmiş veya proje sahibi tarafından uygulamadan vazgeçilmiştir.

%
Oran

— Gerçekleşen yatırım projeleri	17
— Ciddi ölçüde devam edenler	16
— Başlayanlar	24
— İptal edilenler	15
— Bilgi alınamıyanlar	28

Görüldüğü üzere başarı grafiği düşüktür. Enflasyonun bugünkü aşamasında, yatırım kredilerinin kur garantisi dışında tutulması sonucu ciddi bir proje finansmanına girmek artık hayal olmuştur. Özetlersek, belli bir gruba dayanmadan, daha doğrusu bir bankaya sahip olmadan önemli bir yatırımcı olma olanağı artık tamamen ortadan kalkmıştır. Proje kredisi veren yatırım ve kalkınma bankalarının kredilerini emniyet altına alma kriterlerini aşabilmek bir hayaldir. Bugün için belki kapasite kullanım oranları düşüktür. Yatırıma gerek yoktur denebilir. Ama unutmayalım ki gelecek yıllardaki gelişme ras-yoları bugünden ipotek altına alınmış olmaktadır.

Kaldı ki teşvik belgesi almak konusu da ayrı bir problemdir. Tevsil,

modernizasyon gibi projelerimiz için gerice yörede olmadığımızdan yatırım finansman olanağı hiç yoktur. 30 Nisan 1980 tarihi itibariyle (T. S. K. B. + S. Y. ve K. B.) toplam kredileri 32,7 milyar liradır.

SANAYİDE İŞLETME SERMAYESİ, ÜRETİM DURUMU VE BANKACILIK SİSTEMİ

Sanayi gelişmede önemli olan tam kapasite ile üretimi sürdürebilmektir. Üretim ise belli oranlarda işletme sermayesi gereğini duyurur. İşletme sermayesi finansmanında, birikmiş amortismanlar, dağıtılmamış kârlar, banka kredileri, müşteri avansları, satıcı kredileri, ortaklardan veya holdinglerden elde edilen ilâve fonlarla, tahvil vs. satışlarından elde edilen fonlar kullanılmaktadır. Özellikle enflasyon dönemlerinde işletme sermayesi önemli bir sorun haline gelmektedir. Normal olarak vergisini ödeyen, işçileri ile piyasa koşullarına uygun toplu sözleşmesini yapmış bir sınıai kuruluşun bir önceki yıl üretim miktarını üretebilmesi için enflasyon katsayısı kadar artan fona, bazen paradan kaçışın yarattığı stoklama politikası gereği çok daha yüksek fona ihtiyacı olmaktadır. Ayrıca, sık sık yapılan devalüasyonlar işletmeleri büyük bir kur farkları sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır.

a) İkmâl ve Tedarik Safhasında Banka İlişkileri

Endüstrimizin toplamı olarak hammadde girdilerinin % 40'nın ithal menşeli olduğu tahmin edilmektedir. Esasen son yıllardaki toplam ithalât kompozisyonu incelenirse yarısının petrol'e diğer % 40 kadarının da hammadde ithaline ayrıldığı görülecektir. Gerçekte endüstrinin dolar cinsinden kaynak ihtiyacı 4,5-5 milyar dolar tahmin edilmektedir. Bu miktar bulunamadığından kapasitenin çok altında çalışma olgusu ortaya çıkmıştır. Endüstrinin dışa bağımlılığı ve politikası üzerinde durmaya çağım. Zira daha önce konu tartışılmıştı. Ancak endüstrinin ithal girdilerini nasıl temin ettiği önemli bir konudur. Normal yollar

— Akreditifler

— Kabul kredileri

— Mal Mukabili ithalât olmaktadır. 1977'den sonra mal mukabili ithalât hemen hemen durmuştur veya çift ödeme dediğimiz anormal bir ithal sistemi yaratılmıştır. Normal yollardan ithalât ise adeta bir meydan savaşı kazanma durumuna gelmiştir. Bu sonuçta muhakkak ki döviz kıtlığının rolü vardır. Ancak döviz kıtlığının arkasında döviz pozisyonu tutan bankaların akseptans avalleri için aşırı Türk lirası istekleri de sanayiciyi canından bezdirecek noktalara ge-

tirmektedir. Yani, imal edip satacağımız malın bedelini daha 10-12 ay önceden bankalara bloke edeceksiniz, sonra Türkiye'nin birçok yokluğundan kaynaklanan diğer özel şartları aşip imalât yapacaksınız. Daha doğrusu kabaca bir veya birbuçuk yıllık imalâtınız karşılığı kadar fon bulacaksınız. İşletmelerin ciroları üzerinde işletme sermayesi ihtiyacı böyle doğmuştur. Başka bir deyişle işletme sermayesi devir katsayısı birin altındadır. Böyle bir üretim plânlaması ile gelişme beklemek, dış pazarlar için kompetitiv olabilme olanaklarına sahip olmayı düşünmek hayaldir. Bir bankaya sahip olmayan gruplar dışında kalanlar için akreditif veya akseptansı çalıştırmak Karun'un hazinelerine sahip olmayı gerektirmektedir.

İç ikmâl açısından durum daha da karışıktır. Temel mal üreten ve çoğu devlete ait kurumlar yıllık sipariş ve peşinat talebinde bulunmaktadır. Yan sanayii ile ilişkili sanayi kolalarında peşinat vermeksizin sipariş verme olanağı veya en azından fiyatları belli bir düzeyde tutma olanağı yoktur.

Bütün bu zorlukları yenebilmek için sanayici banka sistemine başvurumaktadır. Bugünkü sistemden sanayiye ayrılan fon çok yetersizdir. Elimdeki son bilgilere göre konsolide Krediler (Şubat 1980) 468 milyar liradır. Merkez Bankası kredi dağılı-

mı içinde 271 milyar lirası kamu kesimine aittir. T. Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankasının verdiği 34,2 milyar liradır. 79 milyar zirai kredi ile 10 milyar liralık ipotek karşılığı krediler, 23,5 milyar liralık küçük esnaf kredileri dışında kalan kısım sanayi ve ticaretin finansmanında kullanılmaktadır.

Bugün sanayici için kredi kullanımında herhangi bir ayrıcalık yoktur. Teşvik kapsamı dışında kalan, genellikle teknoloji ve kapasite itibarıyla Türk sanayi sektörü gelirinin oluşumunda baş rolü oynayan kesim kendi kaderine bırakılmıştır. Bu kesim için dış finansman çok pahalı para kullanmak anlamına gelmektedir. Bankalar gerek mevduat faizleri gerekse kendi artan giderlerini neden göstererek inanılmayacak taleplerde bulunmaktadırlar. Sistem kendini giderek bitirmektedir. Bankaların bugün şikâyetçi oldukları «Bankerlik» sistemi kendi tutumları ve monopolist uygulamaları sonunda doğmuştur. Sonuçtan sanayi kesiminde büyük üretim düşüklüğü meydana gelmiştir.

TÜSİAD'ın son yayınına göre 1979'a kıyasla 1980'nin ilk dört ayında;

Madencilik	% 8.8
Elektrik	» 2.2
Dokuma	» 18.2
Tütün ş.	» 52.8
Deri Mamulere	» 12.4
Kâğıt	» 11.3
Petrol Ürünleri	» 33.5
Çimento	» 45.2
Demir Çelik	» 11.5
Demir Dışı Metaller	» 27.4
Otomotiv	» 42.5

oranlarında üretim düşüklüğü olmuştur. Genel olarak kapasite kullanım oranı % 35-55'dir. Endüstri katma değer yaratamazsa bundan en büyük zararı bizzat Bankacılık sistemi görecektir.

PARA MALİYETİ VE MEVDUAT DURUMU

Bankaların pahalı finansman için en önemli gerekçeleri mevduat faizlerindeki artıştır. Şimdi kısaca mevduat durumuna göz atalım.

	Şubat		Yıl sonuna göre fark
	1979	1980	%
Konsolide Mevduat	279.9	446.8	+ 0.6
Tasarruf Mevduatı	165.2	241.7	+ 2.7
Vadesiz	108.1	147.5	+ 2.7
Vadeli	57.0	94.1	+ 2.8
Vadesiz Ticari Mevduat	84.8	161.8	+ 6.1
Diğer Mevduat	29.9	42.2	—23.8

Görüldüğü gibi konsolide mevduat aşağı yukarı konsolide kredilere eşittir. Bankacılık sistemi öz kaynak kullanımı çok azdır. Mevduat maliyeti açısından önemli olan tasarruf mevduatıdır, ve tasarruf mevduatının % 61'i senede % 3 verilen vadesiz mevduata aittir. Mevduat munzam karşılıkları ve ankesini de dikkate alsak bankalar ucuz kaynak kullanmaktadırlar.

Banka müşteri ilişkileri açısından önemli olan bankaların işletme giderleridir. Bankalar prodüktif çalışmadıklarından kredi maliyetini giderek artırmışlardır. 1980 Şubatında Yılbaşına göre en hızlı artış gösteren vadesiz ticari mevduattır. Geçen yıl 84.8 milyar TL. olan bu mevduat birden 161.8 TL. ya hemen hemen iki katına çıkmıştır. Yani, bankerlerden pahalı para bulmak zorunda kalan ticaret kesimi her nedense elindeki fonları sıfır faizli ticari mevduat hesaplarına aktarmıştır

Ülkede mecburi ticari mevduat yasaklanmıştır. Ancak bankaların açtıkları kredi hemen hemen yarısını (161 milyar TL) bloke mevduat olarak tuttıkları görülür. Bu yükü kimler çekmektedir. Kredi açıyor gözükerek kaynak yaratmak çıkar yol değildir. Üretimin durması, gelirlerin azalması şatafatlı banka yöneticiliğinin de sonu olacaktır. Zayıf Türk sanayi bu şart-

lar altında gelişemez. Bloke mevduat alışkanlığı kesinlikle istatistik değerleri de yok etmiştir. Sanayi-Ticaret kesimine açılan krediler üzerinden yapılacak analizler bu nedenle doğru olmayan sonuçlara yönelecektir.

4 Haziran 1980 faiz kararnamesinin faizleri serbest bırakmasını çok iyi niyetle yorumladık. Ancak, banka kurma ve bankacılık işleri serbest olmaması nedeni ile faizlerin serbest bırakılması sanayi sektörü için yeni sorunlar yaratacaktır. Bankaya sahip gruplar dışında kalacak işletmeler ya yutulacaktır veya üzerlerindeki ağır baskı nedeni ile vergi yasalarının boşluklarına sığınacaklardır. Bloke mevduat illeti ortadan kalkmadıkça faizlerin serbest bırakılması bir çıkar yol olmayacaktır. Bankalar her halükârda para maliyetini ucuzlatmakla yükümlüdür hikmedli vücudları budur, tıpkı demir çelik üreten fabrikaların ucuz ve prodüktif çalışma zorunlulukları gibi...

Yüksek faize dayanacak işletmelerin ya anormal kârlılık oranlarına sahip olmaları gerekir veya yasal olmayan bazı kaynaklara. Türk endüstrisinin gelişimini ise böyle bir varsayıma terkedemeyiz. Spekülatif muameleler sonucu yüksek kazançlar elde edenlerin teşvik ve himayesine dönük bir uygulamayı kimse arzu edemez. Şu halde üretimin artışına dönük selektif uygulama beklemek

Türk Sanayinin hakkıdır. Serbesti anlayışı ile bu işi kendi sevkü tabiisine bırakırsak toplum kaynaklarının kısa

vadeli spekülâtif işlerin finansmanına kayacağını görebilmek için kâhin olmağa gerek yoktur.

beciya

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

**Sevgili
İktisatçılar...**

**Dergiye ilân
veriniz,**

*

**Dergiye ilân ve Abone
bulunuz,**

*

**Zira bu eser
sizindir !..**

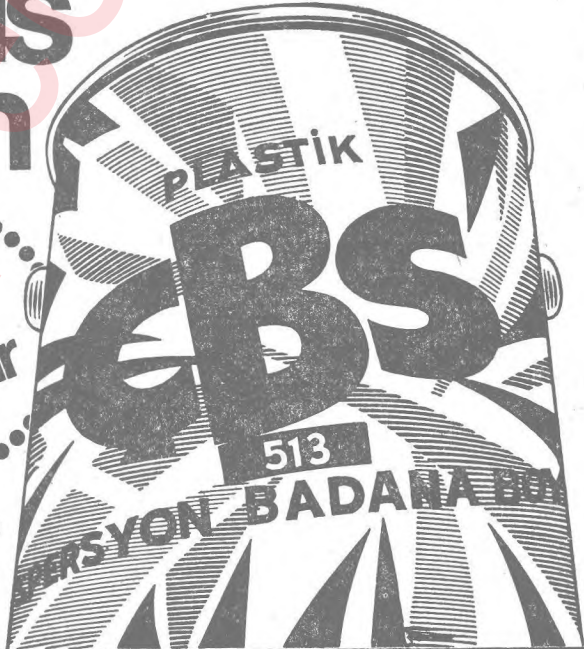
ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

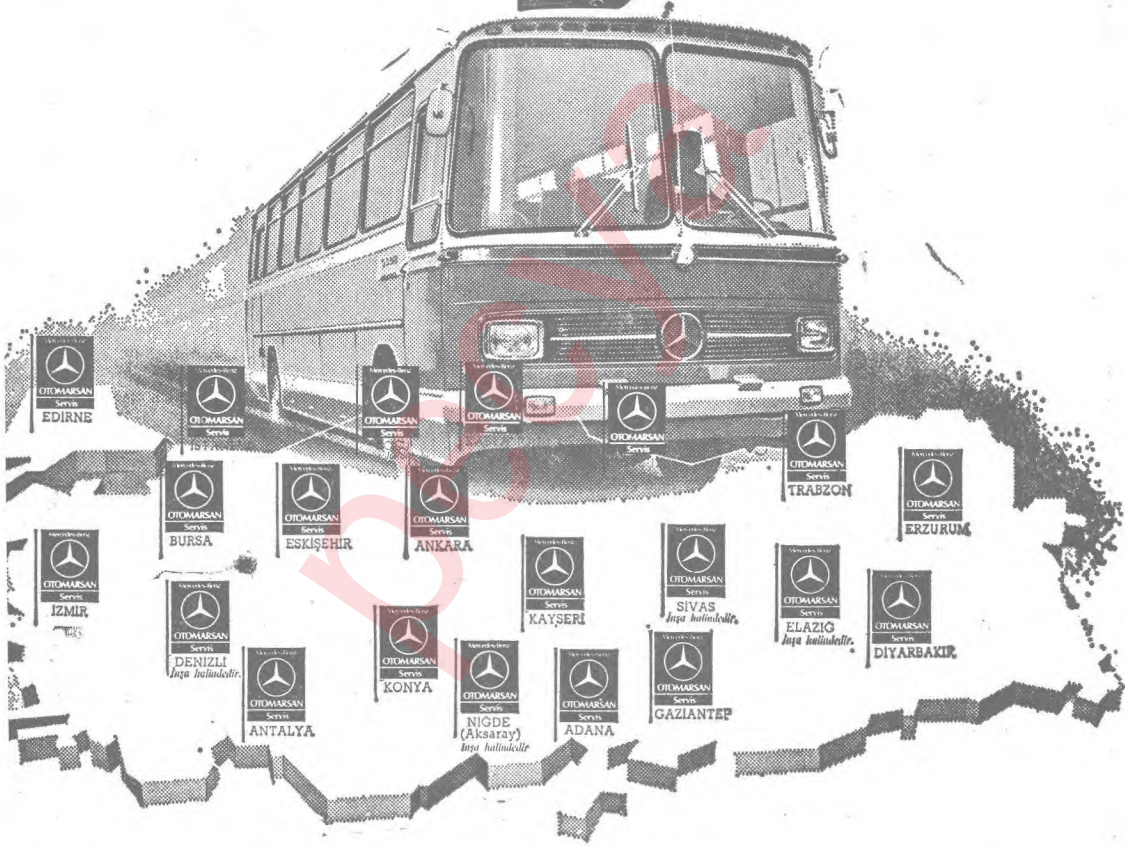

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeşim Sok. No. 44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

OTOMARSAN

servis

ağı

OTOMARSAN'ın görevi Fabrikada bitmez...
RSAN, imâl ettiği MERCEDES-BENZ Otobüslerini,
ve mükemmel bir servis ağıyla, satıştan sonra da,
büyük bir titizlik ve dikkatle izler.

Yurt sathına yayılan yetkili servis istasyonları...
anınızda bulabileceğiniz uzman servis elemanları...

Bol yedek parça imkânları;

OTOMARSAN'ın bu servis ağını örür;

OTOMARSAN MERCEDES-BENZ Otobüsleriyle

Mercedes-Benz

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

Yakıt giderleri belinizi bükmesin
Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

mi kullanılmış ?.

• Yakıttan

%25 - % 45 Ekonomi

Isıcam her şeyden önce harika bir ısı yalıtkanıdır. Kışın ısı kaybını önler, yakıt giderlerinden %25-% 45 ekonomi sağlar

• İlk Tesis Masraflarında Büyük Ekonomi

Isıcam yapıların ısıtımaya ilişkin ilk tesis masraflarında önemli ekonomi sağlar Yalıtkanlığının yüksek oluşu sayesinde daha ufak kazan ve brülör, daha küçük çapta tesisat borusu ve daha az radyatör dilimi kullanılması, normal camlı yapılarda ancak aşırı yakıt sarfıyla ulaşılabacak randımanı elde etmek için yeterlidir.

• Buğulanmaya Karşı En Etkin Ö

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü

• Oda Kullanım Alanından Daha Ve Yararlar

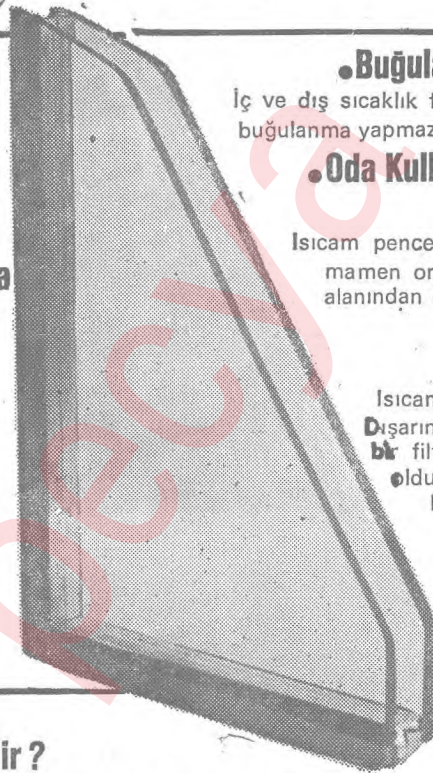
Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk bölge mamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım alanından daha verimli bir biçimde yararlanılabilir.

• Gürültüden Uzak Ol

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtkanıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı bir filtre görevi görür. Evde veya işte olduğunca gürültüsüz bir ortamda bir çalışma ve yaşama alanı sağlar.

• Pencere Yolu İle Kaybını Ö

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliğiyle en az %50 oranında

Isıcam nedir ?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitayı yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama A.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

Daha ayrıntılı bilgi için Teknik Servisimize hizmetinizdedir.
Adı Soyadı : _____
Tel : 46 09 05
İş : _____

Borusan, çelik ağları ile endüstrimize hayat verir...

... yaşamı sürdüren kan
damarları gibi...

Yurdun dört bucağında
Borusan'la başlar üretim...

... ve Borusan boruları,
profil boruları, yassı çelik
ürünleriyle en sağlıklı ve
yüksek standarda ulaşır...

Kimya, petrokimya, kâğıt,
meşrubat, ilaç, gıda, süt, ev
aletleri, bisiklet, ambalaj,
tekstil ve otomotiv

endüstrisinde..... inşaat

sektöründe makine üretiminde....

mobilya ve dekorasyonda BORUSAN,

çağdaş kalitenin, güvencenin,
estetiğin vazgeçilmez unsurudur.

Sanayi borularını,
paslanmaz çelik boruyu,
metal kaplamalı çelik
bantları Türkiye'de ilk kez
gerçekleştiren Borusan,
teknolojik alandaki
öncülüğüyle ve giderek
devleşen satış grafiğiyle,
ulusal ekonomiye de
katkıda bulunan büyük
kuruluştur.

BORUSAN

“KAVEL demek kalite demektir!...»

EMAYE BOBİN TELLERİ (0.05mm Ø kadar)
TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI (1800 çiftte kadar)
TESİSAT KABLOLARI
TELEFON KABLOLARI
ENERJİ KABLOLARI (20kV kadar)

KAVEL adını taşıyorsa,
çeyrek asırlık birikimi olan
üretim teknolojisinin
üstünlüğünü de
beraberinde taşıyor
demektir.

KAVEL kalitesi

belgesiyle
kanıtlanmıştır.

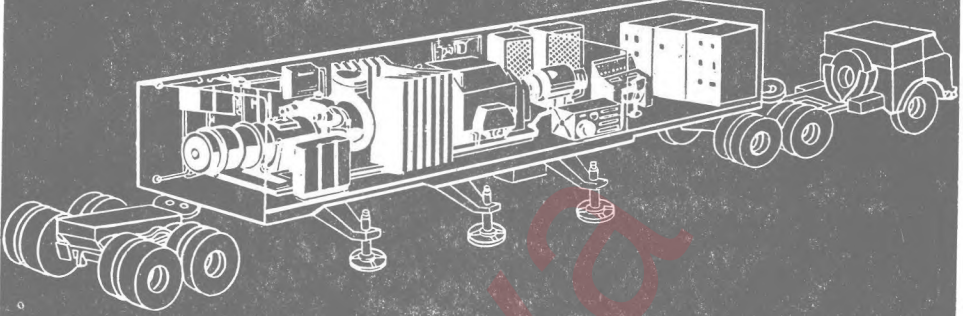
“Kalite
arıyorsanız
KAVEL,”

KAVEL

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
Karaköy-İSTANBUL
Tel: 45 35 05 – 45 34 94

Sermaye yatırımı gerektirmeden 2500 kW'lık ani elektrik temini

Paes-2500 Model otomatik seyyar elektrik santrali

Elektrik şebekelerinden uzaktaki tüketiciler için güç kaynağı.
Ayrıca azami şarj ve yardımcı güç olarak çalışmak üzere
komple servise hazırdır.

Başlıca teknik özellikleri :

- Soğukken tam kapasiteye otomatik halde 5 dakikada geçer.
- - 60° C ilâ — 45° C arasındaki ısılarda düzenli çalışma gösterir.
- Petrol, dizel veya gazla çalışır.
- Akım - üç fazlı Doğru akım, 50 Hz.
- Verim voltajı : 6.3 kV

(veya istenildiğinde 10.5 kV)

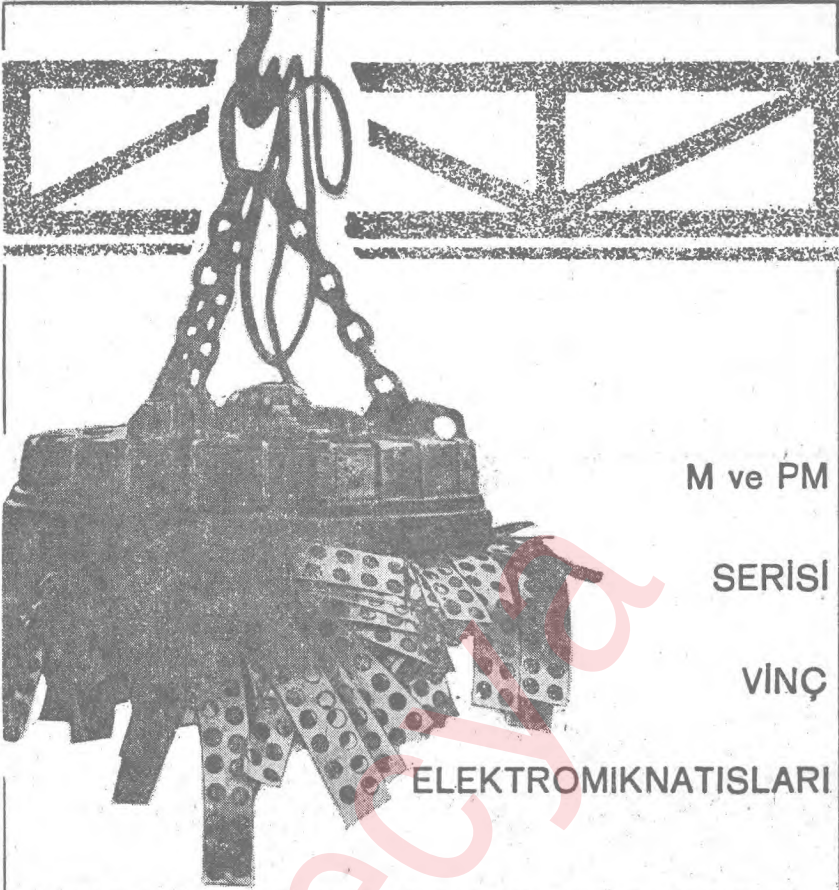

ENERGOMACHEXPORT

Korp.4, 1 Deguninskaya, Moscow 127486, USSR,

Tel. 487-31-82

Telex : 411965 ENEK SU

M ve PM

SERİSİ

VİNÇ

ELEKTROMİKNATISLARI

havaî hatlarda, manyeto kovası, dizel elektrik, otomobil, demiryolu ve diğer vinçlerde kullanılmaya ayarlıdır;

500 - 600°C hararete erişmiş yükleri taşımaya elverişlidir;

Bazı sınırlar içinde kaldırma kapasitesi ayarlanabilir;

hurda ve karışık yük kaldırmada özellikle etkilidir

- M-22, M-22T, M-42, M-42T, M-62, M-62AT Tip yuvarlak elektromıknatıslar, plakalar, külçeler, çeşitli hurdalar, pik demiri, talaş, çelik demet ve ruleler taşımada kullanılır.
- PM-15, PM-15T, PM-25, PM-25T Tip dikdörtgen elektromıknatıslar raylar, putreller, U demirleri, yuvarlak ve kare çelik profil, borular, çelik levha ve plakalar v.s. taşımada kullanılır.

İki ya da daha fazla elektromıknatıs, gerektiğinde, aynı vinçte, paralel işlemler için kullanılabilir.

Elektromıknatısların idaresi ve beslenmesi doğrudan doğruya bir kumanda kontrolü, bir ankastre tyristor redresörlü ve dışarı rezistanslı manyetik kontrol sayesinde trifaze şebeke ile sağlanmaktadır.

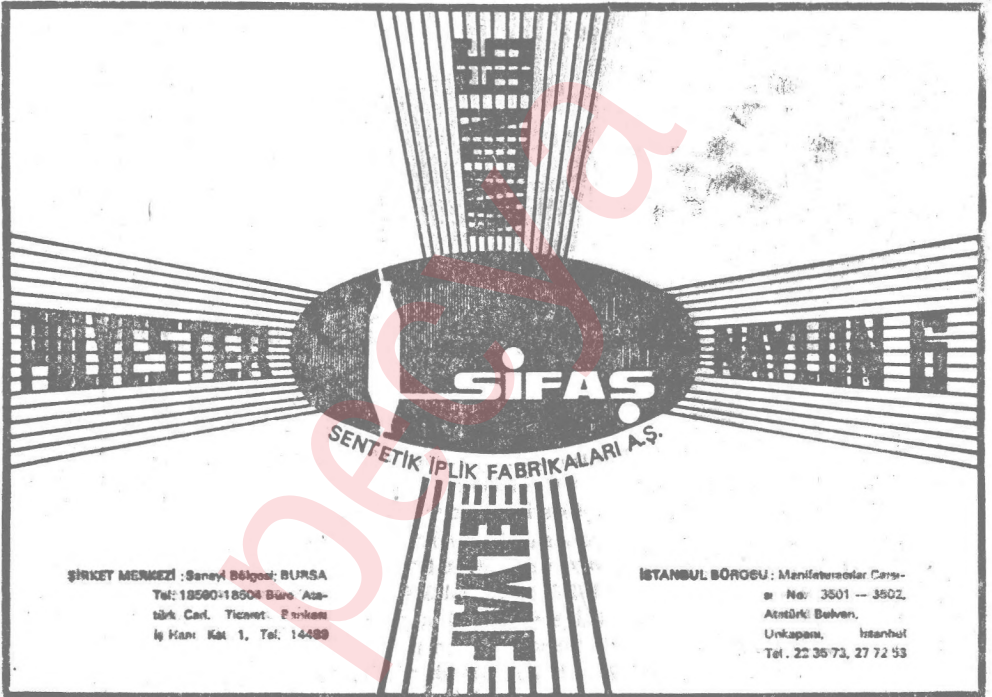
ENERGOMACHEXPORT

Korp.4, 1 Deguninskaya, Moscow 127486, USSR,

Tel. 487-31-82

Telex : 411965 ENEK SU

411926 ENEK SU

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi; BURSA
Tel: 18580-18504 Büro: At-
türk Carl. Ticaret. Erişim
İş Kari. Kat. 1, Tel. 14488

İSTANBUL BÖRÖSÜ : Manifattorelar Caddesi
No: 3501 -- 3502,
Atatürk Bulvarı,
Ünkapı, İstanbul
Tel. 22 35 73, 27 72 53

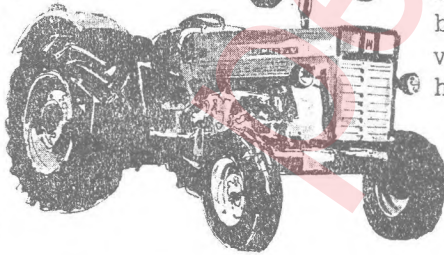
güçlü yatırım ti International

Alan İmlek

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da güler yüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel: 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

MM.

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

